

Liz Greene

KAPCSOLÓDÁS

Kis asztrológiai útmutató
az emberi együttéléshez

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
RELATING
AN ASTROLOGICAL GUIDE TO LIVING WITH OTHERS ON A SMALL PLANET

© Liz Greene, 1978

Fordította: Ibolya Tamás ©
Szerkesztette: Balikáné Bognár Mária
Felelős kiadó: Vágási Emőke

Minden jog fenntartva.

Magyarországi kiadó:
Cor Leonis Films Kft.
1056 Budapest, Váci u. 56–58.

Felelős kiadó: Vágási Emőke

Elérhetőség: corleonis@corleonis.hu
Weboldal: www.corleonis.hu
Webshop: konyvaruhaz.corleonis.hu

ISBN: 978-963-89732-5-2

Készült a Korrekt Nyomdaipari Kft.-nél (www.korrektnyomda.hu)
Felelős vezető: Barkó Imre ügyvezető igazgató

*Két ember találkozása olyan, mint
két kémiai elemé. Ha létrejön
valamilyen kapcsolat,
valamiképp mindkettő megváltozik.*

– C. G. JUNG

Tartalomjegyzék

Bevezetés	9
I. A tudattalan nyelve	18
II. Egyéni lehetőségeink planetáris térképe	34
A születési ábra	34
A bolygók	41
A Nap és a Hold	42
A Merkúr	50
A Vénusz és Mars	51
A Jupiter és a Szaturnusz	53
A külső bolygók	56
III. Levegő, víz, föld, tűz – a pszichológiai típusok	68
A levegő elem: a gondolkodó típus	79
A víz elem: az érző típus	86
A föld elem: az érzékelő típus	91
A tűz elem: az intuitív típus	97
A születési ábra és a pszichológiai típusok	106
IV. A Szépség és a Szörnyeteg	112
V. A benső partner	134
VI. A psziché szexuális élete	186
VII. Tiszteld apádat és anyádat... fenntartásokkal	226
VIII. A csalhatatlan belső óra	269
A Szaturnusz-ciklus	286
Az Uránusz-ciklus	291
A progressziós ábra	293
IX. Kapcsolódás a Vízöntő korában	310
X. Zár szó	327
Válogatott irodalom	335

Bevezetés

*Tán nem tudod, hogy az ég és az elemek
hajdan egyek voltak, és isteni rendeléssel
váltak külön? – így lettél te és minden létező.
Ha ezt tudod, mindent megértesz.
[...] nem lelheted az emberek közt azt az Egyet,
ha előbb nem teszed önmagad újra egygé.*

– GERHARD DORN

Minden gyerek tudja, hogy a mesebeli királyfik és királylányok boldogan élnek, amíg meg nem halnak. A szerelem végül mindig legyőzi a gonosz mostohákat és varázslókat, a boldog szerelmespár pedig kéz a kézben belevész az ég végtelen kékjébe. Válóperes ügyvédekről és gyerektartásról nem történik említés.

Sajnos azonban az úgynevezett „felnőtté válás”, az „érés” valami másra tanít. A királyfit és a királylányt, a télapót, a hűsvéti nyuszt, a különféle képzeletbeli játszótársakat és a gyerekkor gazdag fantáziavilágának egyéb szereplőit nem vihetjük magunkkal a felnőttkorba. Életünk egy viszonylag korai szakaszában megtudjuk, hogy egyik szerelmespár sem él örökké boldogan, és az embernek magának kell megküzdenie a kapcsolataiért, amelyek nagyrészt felelősségvállalásról, elköteleződésről, kötelezettségvállalásról, fegyelemről, önfeláldozásról, kommunikációról és még egy sor olyan dologról szólnak, amelyeket olyan gyakran emlegetünk, hogy biztos értjük is a jelentésüket. De a gyakorlatban ezek a fogalmak valahogy

mégis zavarosak maradnak, és különösen akkor nehéz boldogulni velük, ha egyszer felsejlik bennünk, hogy a „másik”, aki itt áll velünk szemben – legyen akár férj, feleség, szerető, gyerek, barát, tanár, üzlettárs vagy ellenség –, tényleg mennyire más-milyen.

A kapcsolódás az élet egyik legalapvetőbb aspektusa. Archetipikus jellegű, vagyis nemcsak a psziché, de valamiképp a mindenség teljes struktúráját áthatja. Végső soron minden kapcsolódásban (viszonyulásban) létezik, hiszen az élet semelyik mozzanatának nem lehetnének tudatában, ha nem volnánk képesek megragadni alapvető különbözőségét az összes többitől. Azért tudjuk, hogy mi a nappal, mert tudjuk, hogy mi az éjszaka, mindkettő csak a másikhoz való viszonyában definiálható. Ha ezt alaposan végiggondoljuk, az is rögtön nyilvánvalóvá válik, hogy mi emberek is csak úgy tudjuk önmagunkat individuummként megragadni, ha összevetjük mindazzal, ami nem mi vagyunk.

Bizonyos okok miatt (ezek némelyike könnyen belátható, mások annál homályosabbak) a kapcsolódás témáját manapság jóval nagyobb érdeklődés és figyelem övezi, mint a történelem korábbi időszakában. A kapcsolatok mindig az élet fontos területét képezték, de egyrészt nem mindig hívtuk őket kapcsolatoknak, másrészt sokáig nem tulajdonítottunk nekik egyéb jelentőséget, mint ami nyilvánvalónak tűnik: társas lét, szexuális vágybeteljesítés, fajfenntartás, szociális védelem, szerelem (egy igencsak zavaros fogalom, ahogy azt minden felnőtt tudja), anyagi boldogulás. Ezek mindegyike megfelelő indok ahhoz, hogy hol boldogító, hol fájdalmas erőfeszítéseket tegyünk az embertársainkkal való együttélés érdekében. A pszichológia elmúlt évszázadban lezajlott fejlődése nyomán azonban mára az is világos, hogy az emberi viszonyok nem csupán a személyes boldogulás ilyen-olyan céljait szolgálják: tudati horizontunk szélesítéséhez és önmagunk egyre mélyülő megértéséhez is elengedhetetlenül szükségesek. Az ember addig nem tudja, hogy mutat, amíg egy tükörben meg nem

pillantja önmagát, és ez az egyszerű igazság nemcsak fizikai, hanem pszichológiai értelemben is helytálló.

Számtalan ezoterikus és pszichológiai tárgyú könyvben olvashatunk arról, hogy az emberiség most éppen egy új korszakba lép át. A német *'Zeitgeist'* kifejezés kiválóan megragadja ezt a jelenséget. A szó *'korszellem'*-et jelent, valami olyan gyökeresen új energiát, amely áthat egy adott korszakot, és a kollektív tudat jelentős változását okozza. Mondhatnánk például, hogy az a radikális újszerűség, amely a reneszánsz idején az ember világnézetében, tudományos tájékozódásában, művészi önkifejezésében megjelent, mind a *Zeitgeist* megnyilvánulása volt. Valami új született, és ezáltal egy újfajta valóságot pillantottunk meg, jobban mondva a valóságnak egy szélesebb szeletét annál, mint amit előtte láthattunk. A kereszténység hajnalán végbement tudatszintváltás szintén egy új *Zeitgeist* megnyilvánulásának tekinthető, annál is inkább, mivel minden új világkorszaknak egyik legalapvetőbb jellemzője, hogy a régi istenek újaknak adják át a helyüket. Ezek alapján joggal vethetjük fel, hogy most is valamiféle új *Zeitgeist* van születőben, noha ennek homályos körvonalai talán csak azok számára láthatóak, akiktől nem idegen a szimbólumok nyelve.

Úgy tűnik, hogy a kollektív tudat ama hatalmas változásának, amit az asztrológia szimbolikusan a Vízöntő-korszak beköszöntének nevez, egyik központi motívuma egy olyan *belső tudásra* irányultság, amely kiegészítheti a külvilágról felhalmozott ismereteinket. Ma nagyon korszerű téma az önismeret, és valamiféle koherens jelentés vagy átfogó értelem keresése. Ezt persze lehet azokkal az aggasztó gazdasági és politikai folyamatokkal magyarázni, amelyek elkerülhetetlenül feszültségeket okoznak és „nagy kérdéseket” generálnak, de ugyanígy lehetséges a két párhuzamos trendet – a társadalmi-politikai felbolydulást és a spirituális keresést – egymással szinkronban lévő jelenségekként értelmezni. Az egyik tehát nem feltétlenül okozza a másikat, viszont mindkettő ugyanarról az összemberi pszichében lezajló változásról árulkodik.

Az olyan nagy léptékű történéseknek, mint amilyenek a kollektív tudat ugrásszerű változásai vagy az emberiség belépése egy új világkorszakba, látszólag kevés közülük van azokhoz az egyéni kínokhoz, amelyek oly sok embert hajtanak valamilyen párkapcsolati tanácsadás felé. Amikor egy férfit elhagy a felesége valaki másért, vagy ha egy nő olyan mértékű szexuális gátlásokkal és önbizalomhiánnyal küzd, hogy annak a házassága is kárát látja, talán nem tűnik túl relevánsnak számukra, hogy éppen egy új *Zeitgeist* van születőben. Mégis van összefüggés e jelenségek között. Gyakran halljuk, hogy a válások száma megsokszorozódott, azok az értékek és normák, amelyekre a kapcsolatainkat valaha építettük, a fiatalabb generációk számára már nem sokat jelentenek, és korunk szexualitását olyan féktelenség jellemzi, amelyet a végnapjait élő Róma sem látott. Valami határozottan történik a kapcsolatokhoz való hozzáállásunkban, illetve abban, ahogyan a kapcsolati problémáinkat kezeljük. Valaha csendben szenvedtünk. Manapság könyvek és újságcikkek ezrei születnek arról, hogy milyen nehéz együtt élni másokkal. A házassági tanácsadás intézménye – történjék akár csoportosan, akár egyéni terápia formájában – szintén egyre népszerűbbé válik, és az ilyen terápiaik mind azt célozzák, hogy az ember hatékonyabban tudja kezelni párkapcsolati konfliktusait, félelmeit, igényeit és vágyait. Hogy az olyan jelenségekről ne is beszéljünk, mint a feminizmus, vagy a melegek szervezeteinek megjelenése, amelyek a maguk sajátos módján szintén egyes csoportspecifikus párkapcsolati nehézségeket próbálnak orvosolni. Még az iskolai felvilágosítás körüli polémia is tulajdonképpen a szélesebb értelemben vett kapcsolódás problémájáról árulkodik, és ugyanez igaz az abortusz megítélésére is.

A kapcsolatok iránti érdeklődés fokozódása éppen úgy egy átfogó értelem kereséséről és a psziché mélyebb megértésének a vágyáról árulkodik, mint korunk némiképp meglepő fogékonysága az asztrológia, az alkímia, a Ji Csing és más ezoterikus furcsaságok iránt. Ezek mind ugyanarra a keresésre, sőt

ugyanarra az irányra mutatnak, és minél hamarabb felismerjük ezt, annál szélesebb perspektívában értelmezhetőek személyes problémáink is.

A tudomány, amely az elmúlt néhány száz évben egyedülként formált jogot arra, hogy a valóságot megítélje, most furcsa módon maga is mintha ezek felé a misztikus, rejtett tudásterületek felé közeledne. Magasan kvalifikált, komoly tudományos címeket viselő emberek arról beszélnek, hogy a növények reagálnak az emberi érzelmekre és kedvelik a zenét; a Nap, a Hold vagy a bolygók energiája hatással van az életünkre; szigorúan ellenőrzött laboratóriumi kísérletek igazolják, hogy létezik telepátia, telekinézis, jövőbe látás, Isten pedig tulajdonképpen mégis él, rejtetten megbúvik az anyagban, de köszöni, jól van. Ma már nemcsak a dogmatikus szűklátókörűség, hanem valamiféle félelem vagy tartózkodás is közrejátszik abban, hogy egyesek még mindig foggal-körömmel ragaszkodnak a természetről és a világról alkotott régi fogalmainkhoz, miközben a tudomány már egy olyan univerzumról beszél, ami helyenként inkább hasonlít a mesék mágikus birodalmához. Mindannyian új terepen vagyunk (akár foglalkozunk ezzel, akár nem), és ezen az új tájon óriási szükségünk volna térképre és iránytűre. Nagyon kevés ilyen iránytűnk van. Riasztó mértékben szembesülünk azzal, hogy milyen keveset tudunk az emberről.

A pszichológia viszonylag új keletű tudomány, és sok tekintetben valóban gyerekcipőben jár. És mégis, a pszichológia egészen megbízható térképet nyújthat. (Ennek nem mond ellent az a sajátossága, hogy miközben felvázoljuk ezt a „térkép”-et, már lépkedünk is az általa kijelölt útvonalon.) Ráadásul más neveken – ám legigazibb értelmében – pszichológia nagyon régóta létezik: a legősibb pszichológiát asztrológiának nevezték. Ne felejtsük el, hogy a pszichológia a görög 'psyché'-ből és 'logos'-ból összetett szó, az előbbi lelket, az utóbbi pedig tudást, tudományt jelent. A *lélek tanulmányozása* pedig, mint ismeretes, már jóval azelőtt az asztrológia terré-

numa volt, hogy arra bármilyen más tudomány jogot formált volna magának.

Bizonyos gondolkodói körökben az egyik legősibb és az egyik legfiatalabb tudomány most furcsa házasságra lép. Az asztrológia jó ideje reneszánszát éli, noha – ellentétben a közkeletű félreértéssel – valódi értéke nem az, hogy általa előre jelezhetünk jövőbeli eseményeket, hanem az, hogy az emberi psziché feltárásának lélegzetelállítóan hatékony eszközét adja a kezünkbe. Habár a pszichológia és az asztrológia különböző nyelven beszél és különböző metodikát használ, vizsgálatuk tárgya mégis azonos, és így nagyon is jól megférnek egymással. Ennek az együttműködésnek eredménye a maga teljességében még nem látható, könyvünk mégis mindenekelőtt ezt az együttes megközelítést követi. Ha elfogadjuk, hogy a kapcsolatok – sok egyéb dolog mellett – az önmegismerés útjai, akkor valószínűnek látszik az is, hogy az asztrológia ősi bölcsessége és a modern mélylélektan meglátásai együtt különösen sokat mondhatnak emberi viszonyatainkról.

Egy pontos születési horoszkóp az individuális emberi psziché szimbolikus térképe. Egyúttal egy növény magjához is hasonlítható, mert saját mikrokozmoszában tartalmazza az egyén teljes lelki potenciálját, valamint azt az időzítést is, amely szerint e potenciál életünk során aktualizálódik. Habár az asztrológiai szimbólumrendszer nagyban különbözik a pszichológia egzaktabb terminológiájától, a születési ábra szimbolikája mégis párhuzamba állítható egyes olyan modellekkel, amelyeket a pszichológia történetének géniuszai, például C. G. Jung vagy Roberto Assagioli alkottak meg.

Egy modell azonban csak modell, nem maga a valóság. Nem is azért készül, hogy valóságnak tekintsék. A modell leginkább egy irány, egy összefüggés, egy lencse, amelyen keresztül (ha elég figyelmesen nézzük) meglátható valami, amit máshogy nem tudunk megragadni. Az emberi lélek rejtély, és az emberek közötti vonzás és taszítás törvényei is mindig rejtélyesek maradnak, akárhogyan is próbáljuk leírni azokat.

De ha értelmes útjelzőket használunk, megérthetünk valamit a lélek titkaiból.

E könyvben nem az asztrológia érvényességét próbálom bizonyítani. Az érdeklődő e tárgyban számos kiváló könyvet olvashat, és ezek közül több szerepel a kötet végén közölt bibliográfiában is. Végül mindenkinek saját magának kell kialakítania véleményét az asztrológiáról, de valós ismeret és tapasztalat nélkül, csupán közkeletű tévhitek mentén tájékozódva semmiről nem lehet érvényes véleményt formálni. Már rég meg kellett volna tanulnunk, hogy a konszenzusos tévhitek milyen félrevezetőek. Volt idő, amikor azt hittük, hogy a Föld lapos, és egy óriási teknősbéka tartja, és ezt a tételt a korszak legtöbb tudósa megerősítette. Ahelyett, hogy másodkézből vett ismeretekre hagyatkoznánk, meg kell szereznünk saját tapasztalatainkat, csak így alkothatunk bármiről is valódi ítéletet. A puding próbája tényleg az evés.

Amiképp e könyv nem az asztrológia apoteózisa, úgy nem is horoszkópkészítési kézikönyv. Minden, ami a továbbiakban az asztrológiáról olvasható, sokkal közelebb van az értelmezéshez, mint mechanikus ismeretterjesztéshez. Ezért jó, ha az olvasó már rendelkezik előzetes asztrológiai ismeretekkel, netán ismeri saját maga vagy szerettei születési ábráját.

Sokféleképpen nézhetünk a világra, és vannak olyan nézőpontok, amelyek érvényesek egyesek, de nem azok mások számára. Bizonyos, hogy senki nem látja a teljes képet, hiszen mindenki csak a saját pszichéje lencséjén keresztül néz. A valóság ilyenképpen mindig szubjektív, még a „legnyitottabbak” számára is. Nem oly régen fedeztük fel, hogy a szubatomi részecskék viselkedése sem független a megfigyelő pozíciójától, és mára kiderült: az „objektív realitás” utolsó bástyája, az élettelen anyag sem az, aminek gondoltuk. „Csőlátásunk”, nézőpontunk általi meghatározottságunk felismerése az első lépés a belátás felé.

Ebben a helyzetben még arra is szükség lehet, hogy leporoljuk régi mesekönyveinket. Jung kimutatta, hogy a me-

sék (ugyanígy a mítoszok és az álmok) sokkal többet rejtenek, mint amennyit első pillanatban elárulnak magukról. A mítoszok és mesék értelme nem az intellektust szólítja meg. A mítosz és a mese közvetlen kapcsolatot teremt a tudattalan pszichével és a szimbólumok világával. Igenis, van igazsága annak, hogy a szegény szabólegény és a világszép királylány boldogan élnek, amíg meg nem halnak, csak éppen – és ezt a gyerek is tudja – a mese nem a hétköznapi életszférát írja le, és nem is akként kell olvasni. A tudattalan üzenete mindig szimbolikus értelmű. Sajátos pszichológiai értelme van annak, hogy a királylány kezének elnyeréséért a királyfinak meg kell küzdenie a sárkánnyal, el kell pusztítania a boszorkányt, vagy valamilyen nem emberi útitárs segítségével ki kell cseleznie a gonosz mostohát, és ha a királyfi hősi útját így olvassuk, nagyon sok mindent megtudhatunk az életünk során ránk váró kihívásokról. A mítosz és a mese szintén térképek vagy útjelzők. A szerelmét kereső hős hányattatásainak leírása egy olyan belső utazást beszél el, amelyet mindenkinek végig kell járnia a teljesebbé válás útján. A másikat, az idegent pedig csak saját teljességünk, „egészségünk” tudatában ismerhetjük fel. Csak így kapcsolódhatunk igazán.

Talán nem is „felnőni” kell, hanem inkább „visszanőni”: újra képessé válni arra, hogy gyerekként nézzünk, és felismerjük, hogy létezik egyéb valóság, mint a világ materiális, érzékszervileg megragadható vonatkozásai. A világot „úgy fogadni el, ahogy van”, nagyon arrogáns és korlátozott alapállás is lehet, hiszen ugyan ki tudná megmondani, hogy „hogyan van” a világ. Az életnek éppen annyi (vagy olyan kevés) értelme van, amennyit mi adunk neki.

Mindenekelőtt elég bátornak kell lennünk ahhoz, hogy új eszközöket próbáljunk ki, és főképpen, hogy előítéletektől mentesen tegyük ezt. Jungban megvolt a bátorság arra, hogy orvos és tudós létére az asztrológiában is tájékozódjék, és amit talált, azt felhasználja a psziché megismerésére irányuló munkájában. Ha bármi igazság van abban, ahogyan munkássága

nyomán az ember ma látja önmagát, akkor ésszerű és logikus, hogy ki-ki használja is ezeket a meglátásokat – különösen, ha ezek még jelentőségteljesebb élethez és teljesebb kapcsolatokhoz is segítik. A mesebeli királyfi vándorútja sok meglepetést tartogat. Az egyik legnagyobb ezek közül annak belátása, hogy mindannyian egyszerre vagyunk királyfi, sárkány, gonosz mostoha, hűséges segítőtárs, de még a szerelmünk is mi vagyunk, sőt a hős útja és maga a mesélő – mind egyszerre.

I.

A tudattalan nyelve

*Az egész világ és minden eszme csupán
fenséges kozmikus képzetek fodrozódásai.
Vonulásukban vér lüktet, szikrájuk gondolatokat ébreszt.
Ezek a képzetek: mítoszok.*

– ANDREJ BELIJ

*Minden, ami létrejön, valamilyen formában
kifejezésre jut. Minden, ami történik, jelentéssel bír.
Minden szimbólum vagy parabola.*

– PAUL CLAUDEL

Legtöbben, akik gondolkodó embernek tartjuk magunkat, szeretünk abból kiindulni, hogy szinte mindent tudunk önmagunkról. Ez bizonyos értelemben igaz is. Fel tudjuk sorolni érényeinket és hibáinkat, „pozitív” és „negatív” tulajdonságainkat, meg tudjuk fogalmazni, hogy mit szeretünk, mit kevésbé, és mik a céljaink az életben. De sokan még erre a korlátozott önismeretre sem képesek, és úgy vándorolnak át az életen, hogy identitásuk nem áll egyébből, mint egy névből, amelyet nem önmaguk választottak, egy testből, mely felett nincs hatalmuk, és egy lakóhelyből, amely rendszerint az anyagi szükségszerűség, a szociális háttér és a látszólagos véletlen folyománya.

De ha olyan embert képzelünk el, aki a fentebb leírt, kissé felszínes értelemben „ismeri” magát, akkor is megfigyelhetünk egy nagyon sajátos jelenséget. Kérjük meg őt arra, hogy jelle-

mezze önmagát. Ha az illető őszinte magával és velünk (ami eleve egy merész kiinduló hipotézis), akkor bizonyára kimerítő és részletes személyiségképet fog felvázolni. Ezután kérjük meg a feleségét, hogy írja le őt, és azt fogjuk hinni, hogy a feleség másvalakiről beszél. Jellemzésében olyan karakterjegyek jelennek meg, amelyekről az emberünk nyilvánvalóan semmit sem tud, olyan célok, amelyek szerinte a legkevésbé fontosak, és olyan tulajdonságok, amelyeket ő szinte ellentétesnek tart tudatosan vallott értékeivel.

Elkezdünk azon tűnődni, hogy ebben a házasságban vajon ki csapja be a másikat. Ezután kérdezzük meg a gyerekeit, és ismét egy új képet kapunk. A munkatársai megint csak további információkkal szolgálnak majd, és a barátai szintén másvalakit írnak le. Mindannyian megpróbálkozhatunk ezzel az egyszerű játékkal, és azt tapasztaljuk, hogy még a legélesebb szemű megfigyelő is csak azt látja, amit a saját pszichéje lencséjén keresztül látni kénytelen. És mivel a valóság – legyen szó akár önmagunkról, akár másokról – mindig ezeken a színezett, torzító lencséken keresztül jelenik meg, nyilvánvaló, hogy önmagunkat is sokkal kevésbé ismerjük, mint ahogy gondolnánk.

El kell ismernünk, hogy arról tudunk legkevesebbet, ami a legközelebb van hozzánk, holott úgy tűnik, éppen ez az, amiről a legtöbbet tudunk.¹

Bármit is gondoljunk Freudnak a tudattalanról alkotott nézeteiről, azzal egyet kell értenünk, hogy az ember pszichéje jóval több mindent rejt, mint ami a tudata számára hozzáférhető. Függetlenül attól, hogy a biológiai szükségleteink (ahogyan Freud feltételezte), a hatalom akarása (ahogyan Adler gondolta), vagy éppen a teljessé válás (ahogyan Jung vélekedett)

¹ C. G. Jung, *Modern Man in Search of a Soul*, Routledge & Kegan Paul, London, 1961.

a minket irányító legfontosabb tényező, egy dolog egészen biztos: legmélyebb motivációinknak általában nem vagyunk tudatában, és e vakságunk miatt másokét sem tudhatjuk teljes mértékben megítélni.

A *tudatos* és a *tudattalan* nagyon nehezen megragadható fogalmak, mivel élő-alakuló energiák, amelyek – eltérően a fizikai test szerveitől – ellenállnak a kategorizálásnak. Mindez nem változtat a tényen, hogy az emberi psziché olyan tartalmakat rejt, amelyek csak furcsa, bizarr, legtöbbször megmosolygott vagy tekintetbe sem vett módokon juthatnak kifejezésre. A legtöbb ember nem érti az álmait, nem is próbál emlékezni rájuk, és rendszerint értelmetlennek tartja őket. A fantáziákat gyerekes dolognak tekintjük, hacsak nem erotikus természetűek, ekkor viszont büntudatot érzünk miattuk. Az érzelmi-indulati kitörések az uralkodó közvélekedés szerint szégyenteljesek, és a legkülönbélebb kifogásokkal kell őket megmagyarázni, a rossz közérzettől az üzleti nehézségekig.

Az emberi viszonyokban valószínűleg a *projekció*² a legfontosabb pszichés mechanizmus, amelynek segítségével bepillantást nyerhetünk a tudattalanba. A kifejezést az angolban szokás a mozival és a filmvetítéssel kapcsolatban használni, és ez a jelentése segít megérteni pszichológiai működését is. Amikor egy mozivászonra vetített képet látunk, azt valóságosnak érzékeljük, és eszerint viszonyulunk hozzá, noha a kép voltaképpen forrása a filmszalag. És persze az sem jut eszünkbe, hogy a vetítő által kibocsátott fényben keressük a képet, pedig e nélkül a kép nem tudna megelevenedni a szemünk előtt.

Amikor az egyén valamilyen tudattalan tartalmat vetít egy másik emberre, akkor úgy viszonyul hozzá, mintha az adott tartalom a másikhöz tartozna, és meg sem fordul a fejében, hogy a saját pszichéjében keresse az érzékelt kép forrását.

2 [Kivetítés (lat.) – a ford.]

Úgy tekinti a projekcióját, mintha az önmagán kívül létezne, és a projekció nagy valószínűséggel intenzív reakciót vált ki belőle, hiszen ezen keresztül saját tudattalan oldalával találkozik.

Ez a rendkívül egyszerű mechanizmus működik mindig, amikor egy embertársunk erős, irracionális (akár pozitív, akár negatív) érzelmeket ébreszt bennünk. Élethosszig tartó munka felismerni, „visszahívni” és tudatossá tenni ezeket a tudattalan tartalmakat, hogy aztán lassan megláthassuk a másik ember tőlünk független, önálló identitásának homályos körvonalait. Ha azonban projekcióink alapján hozzuk létre vagy számoljuk fel emberi kapcsolatainkat, ezt az állapotot soha nem érhetjük el, sőt inkább távolodunk tőle.

A pszichés kivetítés a pszichológia egyik legnyilvánvalóbb ténye... De általában más nevet adunk neki, és kategorikusan tagadjuk, hogy bűnösek lennénk benne. Mindazt, ami önmagunkban tudattalan, a másikban fedezzük fel, és aztán eszerint viszonyulunk hozzá [Jung 1961].

De miért tulajdonítjuk másoknak azt, ami valójában hozzánk tartozik? A dolog érthető, ha a „rossz” tulajdonságainkról van szó. Ha nem kedvelek magamban valamit, sőt ha annyira fájdalmas ezt önmagamban felismerni, hogy az adott dolog tudattalan marad, akkor ez a fel nem ismert lélekrészem – mivel tudattalanságában is megjelenésre, kifejeződésre törekszik – látszólag kívülről lép újra és újra elélem. Nehezebb megérteni, hogy miért nem ismerünk el magunkénak kevésbé fájdalmas tulajdonságokat. Hogy ezt megértsük, meg kell tanulnunk valami nagyon fontosat a psziché természetéről és törvényszerűségeiről. (Eközben azonban egy pillanatra se felejtsük el, hogy minden, amit a pszichológia a pszichéről állíthat, lényegében a psziché beszéde önmagáról, és emiatt az úgynevezett „objektivitás” e területen mindörökké elérhetetlen.)

Az ego a hétköznapi, racionális tudat középpontja, vagyis mindaz, amit önmagamról tudok vagy tudni vélek.

*A tudat elsősorban az, amit tudok – és amiről tudom, hogy tudom.*³

Legtöbbünk számára az ego minden, amit magunkról tudunk, és mivel az egón keresztül tekintünk a világra, a világ is rajta keresztül tekint vissza ránk. Aki mást lát, azt hajlamosak vagyunk korlátoltnak, szűk látókörűnek, hazugnak, vagy egyenesen abnormálisnak tekinteni.

Úgy tűnik, az ego a születés pillanatától fogva meghatározott minták szerint alakul és fejlődik. Hogyha kizárólag az öröklődés, a nevelés vagy a környezeti hatások termékei volnánk, akkor az azonos körülmények közé született gyerekek pszichológailag egyformák volnának, ami nyilvánvalóan nem igaz.

Egyéni természetünk a születés pillanatában adott – velünk születik, nem az életünk során szerezzük [Jung 1961].

Az asztrológia szintén abból indul ki, hogy egyéni hangoltságunk, alkatunk, személyiségünk a születéstől fogva adott, és az asztrológiai ábra megmutatja, mi az a mag, ami később az egóvá alakul. Ugyanakkor nemcsak arról az önmagunkról nyújt felvilágosítást, amelyet ismerünk (ez lenne az ego), de arról is, amelyiket nem. A születési ábra szimbólumrendszere azt a természetes emberi tendenciát is tükrözi, hogy az életet az egón keresztül tapasztaljuk meg, hiszen a horoszkóp olyan mandala, amelynek a középpontjában nem a Nap, hanem a Föld áll. Másképpen fogalmazva, a horoszkóp azt mutatja, hogy az élet milyennek látszik, és kevésbé azt, hogy valójában milyen.

Felnőtté válásunk során számos velünk született tulajdon-

3 June Singer, *The Boundaries of the Soul*, Anchor Books, N. Y., 1973.

ságunk – noha a miénk – nem épül be a kifejlődő egóba. Ezeknek a vonásoknak is meg kéne jelenniük, de talán elfogadhatatlanok a szülők számára, ellentmondanak egyes, a környezetünkben domináns vallási-világnézeti elveknek és társadalmi normáknak, vagy ami ennél is fontosabb, egyszerűen konfliktusban állnak az ego által preferált más tulajdonságokkal. Ezeknek a megtagadott minőségeknek egy része talán „negatív”, legalábbis abban az értelemben, hogy destruktív módon fejt ki hatását, míg mások inkább „pozitív”-ak, és akár sokkal értékesebbek is lehetnek (egyéni és társadalmi értelemben is), mint mindaz, amivel az ego azonosul. Az egyén preferálhatja és értékelheti például a közepszerűséget – anélkül, hogy ennek tudatában lenne –, és elfojthatja magában egyéni különlegességének és kreativitásának magvait, vagy előfordulhat, hogy énképében központi szerepet kap a szerénység és a visszafogottság, és színesebb, különlegesebb kvalitásait a tudattalanba száműzi. Ilyenkor a tudattalan tartalmak egy megfelelő tárgyra vetülnek ki.

Fontos látni, hogy a projekció nemcsak személyek vonatkozásában működik. Egy szervezet, egy nemzet, egy ideológia vagy akár egy etnikum is válhat kivetítésünk tárgyává. Bármi, amire az árnyékban lévő, fel nem ismert lélek rész kivetül. Aki erőszakosan és nagy indulati töltéssel elutasítja a kapitalizmust, éppen úgy projekció áldozata, mint aki hasonlóan vehemensen ágál a szocializmus ellen. A kivetítés legbiztosabb ismertetőjegye nem a tartalma, hanem a tárgy által kiváltott reakció intenzitása és magas fokú érzelmi töltése. Kívülálló harmadikként gyakran meghökkenve szemléljük, amikor két ember egy vita hevében kölcsönösen azzal vádolja a másikat, amit ő maga éppen elkövet. Amikor személyesen nem vagyunk érintettek az ilyesmiben, a dolog egyszerre komikus és tragikus, ahogyan ezt bizonyára a legtöbb családterápiára specializálódott pszichológus vagy házassági tanácsadó is meg tudná erősíteni. De amikor mi magunk is részeseivé válunk ennek a mechanizmusnak, ha minket is elragad saját tu-

dattalan projekciónk, akkor mi is éppen ilyen kérlelhetetlenül meg vagyunk győződve véleményünk abszolút igazságáról és helyességéről.

Rendkívül nehéz elfogadni azt a fájdalmas lehetőséget, hogy egy számunkra kardinális kérdésben talán nincsen igazunk, hiszen ezzel önmagunkkal kapcsolatos, régóta dédelgetett illúzióinkat is fel kéne adnunk. Ezen illúziók nélkül élni bátorságot és olyasfajta tartást igényel, amelynek semmi köze a társadalmilag elfogadott, fekete-fehér alapon tájékozódó moralitáshoz. Nem csoda, hogy az ember szüntelenül kivetít, hiszen csak így hibáztathat másokat saját nehézségeiért – ahelyett, hogy szembenézne azzal, hogy a psziché világosat és sötétet egyaránt tartalmaz, és mindenki olyan világban él, amelyet önmagának teremtett. És mégis, a projekció, illetve a projekció felismerése rendkívül hasznos eszközt ad a kezünkbe, amelynek segítségével megismerhetjük mindazt, ami rejtve van bennünk.

Kivetítésünket általában olyan „képernyő”-re irányítjuk, amelyik valamilyen módon valóban emlékeztet a kivetített lelki tartalomra, ám ezt a hasonlóságot a kivetítő személy rendszerint azonosságként értelmezi (félre). Tehát ahhoz, hogy a kivetítésünk valóban működjék, a személynek, akire kivetítünk, megfelelő „horgot” kell nyújtania. (Látni fogjuk, hogy az asztrológia e vonatkozásban is fontos információt nyújt: általa megláthatjuk, hogy nagy valószínűséggel mely tartalmainkat vetítjük ki, és kiket tisztelünk meg vagy üldözünk projekcióinkkal.) De ne feledjük, hogy a kép és a képernyő hasonlóságaik ellenére mégsem azonosak. A kivetítés szinte mindig csupán durva leegyszerűsítése, karikatúrája egy olyan tulajdonságnak vagy lelki tartalomnak, amely – ha békén hagynánk – harmonikusan tudna illeszkedni akár a kivetítő, akár a kivetítést hordozó személy természetéhez.

A párkapcsolatok szempontjából a projekciónak nagyon kellemetlen vonatkozásai vannak. Ha egy ember folyamatosan másvalaki tudattalan kivetítéseinek a céltáblája, és emel-

lett nincs meg benne a megfelelő önismeret ahhoz, hogy lássa, mi is történik, akkor idővel valóban egyre inkább hasonulni fog a rá vetített képhez. Mindannyian fel tudunk sorolni olyan, látszólag megmagyarázhatatlan eseteket, amikor valaki egymás után vonzza be az életébe a teljesen hasonló, szerencsétlen és fájdalmas kimenetelű kapcsolatokat. Például egy nő mindig bántalmazó kapcsolatban találja magát, és valamilyen formában még azok a partnerei is bántalmazzák, akik korábbi kapcsolataikban nem mutattak ilyesféle agresszivitást. Ilyenkor szomorúan rázzuk a fejünket és mormolunk valamit a szerencsétlen nehéz sorsáról, de soha nem ismerjük fel azt a tudattalan „egybeesést”, amit ez az élethelyzet magában hordoz.

A kivetítéseink által nagyon ügyesen hívunk elő másokból olyan tulajdonságokat, kvalitásokat, amelyeknek bennünk csupán a magja van jelen, és a külvilág nélkül soha nem lennének megtapasztalhatók. Senki nem állíthatja, hogy az ő pszichéje nem tartalmaz jót és rosszat egyaránt, és egyikünk sincs abban a helyzetben, hogy elítélje a kevésbé vonzó pszichés tartalmakat. Kivetítéseink gondos ápolásával és táplálásával egymásból hívjuk elő ezeket a reakciókat, még hozzá olyan erőteljesen, hogy ekkor már szinte kezelhetetlen, démoni kényszerként lépnek eléink.

Egy férfi azért hiheti adott esetben azt, hogy a nők felfalják, elpusztítják, manipulálják, mert őbenne magában van – tudattalanul – jelen valami, ami tartalmazza ezeket a tulajdonságokat. Ha ezt a tudattalan „várákozást” el is kendőzi egy teljesen hétköznapi nők iránti viszonyulással, mégis mindig döbbenet kénytelen megtapasztalni, hogy minden nő, akivel kapcsolatba kerül, előbb-utóbb elnyeli, felmorzsolja, manipulálja és elpusztítja őt. Az ilyen férfi hiheti azt, hogy a nőkkal kapcsolatos általános igazságot fedezett fel, ám nagyon is lehetséges, hogy ő maga hívta elő ezeket a tulajdonságokat partnereiből, akik valójában nem is ilyenek, és más kapcsolataikban máshogyan viselkednének. És mivel nem minden férfi osztozik az

ilyesféle nőgyűlöletben, minden okunk megvan rá, hogy kétkedjünk e szerencsétlen úriember ítéletében.

De ki itt a hibás? Lehet azt mondani, hogy az ember felelős a tudattalanjáért? Nem sokkal reálisabb és emberibb elismerni, hogy nem kontrollálhatjuk azt, aminek nem vagyunk tudatában? Ha valaki beszámíthatatlan, és bűncselekményt követ el, arra a bíróságok is rendszerint pszichiátriai kezelést, és nem büntetést rónak ki. Mi a helyzet tehát a kivetítéseinkkel, amelyekben keresztül rosszakaratot, alacsonyabbrendűséget, dühöt, butaságot, féltékenységet, birtokolni vágyást, szűkmarkúságot és tudattalan árnyékszemélyiségünk millió egyéb aspektusát véljük felfedezni mindazokban, akik valamilyen módon csalódást okoznak nekünk?

Habár nem vagyunk felelősek a tudattalanért – végül is az ego csupán a tudattalan viszonylag új keletű „leágazása” –, igenis felelősek vagyunk azért, hogy legalább valami keveset megpróbáljunk megtudni róla, még ha ezt csupán a tudatosság határain belül tehetjük is meg. Talán ez a *Zeitgeist*, a korszellem egyik nagy kihívása. A történelem annyi évszázada után nem vagyunk már gyerekek többé, és el kell fogadnunk a pszichológiai felnőttésséggel járó felelősséget. Ezek közül az egyik kétségkívül az, hogy hívjuk vissza a kivetítéseinket.

Nem tudunk túl sokat a tudattalanról, hiszen az valóban tudattalan. Azt látjuk, hogy ez a határtalan tenger, amiből a tudat kicsiny világítótornya kiemelkedik, mintha másmilyen szabályok és minták szerint működne. Másmilyen kommunikációs módja, másmilyen nyelve van, és csakis úgy tudjuk megközelíteni, ha szigorúan tiszteletben tartjuk ezen sajátosságait. A Németországban utazgató angol sem várhatja el, hogy tökéletesen megértsék, ha makacsul csak angolul hajlandó beszélni. Ugyanez igaz az ego és a tudattalan kapcsolatára. Az ego azonban sajnos gyakran éppen úgy viselkedik, mint ez a bizonyos angol, és meg van döbbenve, ha meg kell kötnie ezt a kompromisszumot. Ha azonban valóban meg akar-

juk ismerni önmagunkat, ha valóban be akarjuk teljesíteni a bennünk rejlő potenciált, akkor el kell sajátítanunk a tudattalan nyelvét. Kétség sem fér hozzá, hogy ez a nyelv furcsa és idegen, annyira idegen, hogy legtöbbször zavartan kivetjük, vagy elborzadva elfordulunk, amikor megmutatkozik az álmokban, fantáziákban, érzelmi kitörésekben vagy az élet egyéb olyan momentumaiban, ahol észleléseinket átjárja valami mágikus, borzongató kvalitás, és zavarossá teszi azt, amit azelőtt világos és élesen elhatárolt valóságnak gondoltunk.

Csak azért hisszük, hogy urak vagyunk a saját házunk táján, mert szeretünk hízelegni magunknak. Valójában az a helyzet, hogy megdöböntő mértékben függünk a tudattalan psziché működésétől, és csak bízhatunk abban, hogy nem csap be minket [Jung 1961].

Az egyik legfontosabb állítás, amit Jung a tudattalanról megfogalmazott, hogy a tudattalan a tudathoz kompenzáló-kiegyenlítő módon viszonyul.

A psziché öfenntartó rendszer, ami ugyanúgy egyensúlyban tartja magát, mint a test. Minden folyamat, ami valamilyen szempontból túl messzire megy, azonnal és elkerülhetetlenül egy neki megfelelő kompenzációs folyamatot indít be [Singer 1973].

Más szóval, kezdeti és fejletlen formában a tudattalan tartalmaz mindent, ami nem jelenik meg és fejeződik ki az egóban. A tudatos ego egyik legfőbb tulajdonsága, hogy megkülönböztet és kategorizál. Ezzel szemben a tudattalan egy képlékeny, hullámozó, változó, határtalan, zavaros víztömeg, amely folyamatosan körbefolyja az ego szilárd burkát, elmos és eltüntet belőle egyes részeket, és helyettük napvilágra hoz másokat – mint ahogy a tenger körbeölel és körbemos egy sziklazá-

tonyt. A psziché teljessége minden megvalósulási lehetőséget magába foglal, az ego azonban egyszerre csak egyet tud ezek közül aktualizálni, hiszen éppen az a funkciója, hogy rendezze, strukturálja és megvalósítsa a végtelen életlehetőségek egy specifikus töredékét. Nem csoda, hogy a mítoszokban és mesékben a tudattalant leggyakrabban a tenger szimbolizálja. A hős utazása a tengeren az ego útja a psziché mélyére. A tudatalatti egy víz alatti világ, amely tele van különös, borzongató teremtményekkel, és a levegőhöz szokott ember számára a végleges lemerülés ebbe a világba a pszichológiai hállal egyenlő. Ezt hívják örületnek.

A fentiek fényében teljesen nyilvánvaló, hogy az az ember válik leginkább kivetítése rabjává, és az van legjobban felháborodva embertársai hibái és hiányosságai miatt, akinek a személyisége a leginkább „egyoldalúan” fejlődött, aki nem hajlandó letérni egy viszonylag szűk ösvényről, és aki ezáltal megtagad és elutasít minden más potenciális lelki tartalmat és lehetőséget.

A tudattalan önkifejezésének elsődleges eszköze a szimbólum. Életünk során mindenhol találkozunk szimbólumokkal – a lelkünkben, másokban, a környezetben –, de mintha mégsem akarnánk felismerni jelentésüket és erejüket. A szimbólum nem egyenlő a jellel. A jel olyasmi, ami egy konkrétan megnevezhető másik dolgot jelent vagy helyettesít. Az útjelző táblák jelek, amelyeknek meghatározott jelentésük van: jobbra fordulni tilos, parkolni tilos, az úton felújítás folyik. A szimbólum ezzel szemben az élet egy olyan aspektusát idézi fel, amely értelmezés számára mindörökké kimeríthetetlen, mindig kicsúszik a kezeink közül, és nem engedi, hogy fogalmi definíciókkal befogjuk. Soha nem juthatunk egy szimbólum gazdag jelentésrétegeinek legaljára. Kategorizálni sem tudjuk e jelentéstartalmakat, mivel gyakran olyan egymásnak élesen ellentmondó elemeket is tartalmaznak, amelyeket a tudat egyidejűleg nem képes befogadni. Ráadásul egy szimbólum jelentései nem logikai, hanem asszociatív módon kapcsolód-

nak egymáshoz, az asszociációk pedig számtalan különböző irányba futhatnak szét. Az ember nem lehet egyszerre tudatában minden asszociációnak, és nem tudhatja meghatározni az egyes szimbólumhoz kapcsolódó asszociációk teljes spektrumát. A szimbólum olyan, mint a psziché tavába ejtett kő. Állunk a víz közepén, tőlünk távolodva kör alakban fodrozódnak szét a szimbólum jelentései, de mivel hátul nincs szemünk, nem láthatjuk mindegyiket.

A szimbólum tudattalan reakciókat indít be, mivel olyan asszociációkat hoz össze és tesz értelmes egésszé, amelyek logikailag nem tartoznak össze. Vegyük egyszerű példaként egy ország zászlaját. Egy patrióta számára a zászló minden, amit az országa jelent neki. Ha meglátja vagy felidézi, a hazájához kapcsolódó minden érzelmi és vallásos tartalom, a szabadság vagy az elnyomás érzete, az otthona, a gyökerei, a történelmi öröksége, a jövőbeli lehetőségei, és megannyi más lehetséges asszociáció bukkan fel benne egy azonnali, intenzív érzelmi töltetben. Ebben az egyszerű példában is megláthatunk valamit a szimbólumok hatalmas erejéből. Egy zászló felidézhet gyűlöletet, erőszakot, szeretetet, áldozatvállalást, önpusztítást vagy hősiességet, és az egyént – vagy egy egyénekből álló egész nemzetet – olyan emocionális reakciókra készítheti, amelyek felett nincs tudatos kontrollja. Mindössze néhány évtizeddel ezelőtt a horogkereszt hideg intelligenciával felhasznált szimbóluma nagymértékben hozzájárult az egész világ káoszba merüléséhez, és ha meglátjuk egy metróalagút vagy egy külvárosi gyárépület falára festve, még ma is nagyon erőteljes érzelmeket és asszociációkat ébreszt bennünk. A vallási szimbólumokban ugyanilyen óriási erő rejlik. A keresztény nyakláncán lógó feszület, vagy a zsidó nyakláncán a Dávid-csillag olyan jelentéssel bír, ami verbálisan nem kommunikálható, de egy egyszerű geometriai formába rejtve mégis bepillantást enged mindabba, ami milliók számára a legnagyobb és legszentebb misztérium.

A zászló, a szvasztika, a Dávid-csillag és a feszület viszony-

lag egyszerűen beazonosítható szimbólumok. Vannak azonban olyanok is, amelyeket nem ismerünk fel ilyen könnyen, olyanok, amelyek maguknak az életet alkotó és építő energiamintáknak a lenyomatai. Ezeket az alapvető energia-csomópontokat nevezte Jung archetípusnak. Egy archetípusnak nincsen specifikus formája, számtalan különböző alakban ad hírt magáról. A természet maga is – amiképpen az emberiség egésze – archetipikus mintákat követ, miközben egyidejűleg magában is foglalja ezeket a mintákat. Az évszakok változása – az új élet tavaszi kibomlása, a nyári érés és gyümölcsözés, az őszi betakarítás és fokozatos lebomlás, majd a tél pusztasága és rejtett föld alatti csíraélete – saját életünk ciklusaira rímel a születéstől az érettségen, az öregedésen és a halálon át az élet újbóli kibomlásáig. A Nap égi pályájában – ahogyan keleten felkel, délben a legmagasabb pontján ragyog, majd nyugaton lenyugszik, hogy reggel újra megjelenjék – az archaikus ember az istenit látta meg, hiszen számára a Nap égi vándorlása az élet teljes ciklikusságát tükrözte. Ellentétben őseinkkel, mi már nem tiszteljük istenségként a Napot, de tudattalanul továbbra is reagálunk szimbolikájára. Egy növény fejlődése (a magból a viráig, a virágból a hajtásig és a hajtástól megint a magig) ugyanezt az örök ciklikusságot jeleníti meg, ugyanúgy, mint a Hold huszonnyolc naponként ismétlődő változásai, vagy a bolygók ciklusai és különböző konstellációi.

Ez alapján talán érthetőbb, hogy az archaikus kultúrák embere számára az asztrológia valóban az univerzum működésébe engedett bepillantást, hiszen szimbolikusan minden emberi tapasztalat leírható valamelyik bolygó vagy bolygókapcsolat ciklusával. Az irodalmi nyelvhasználat szintén bővelkedik az ilyen analógiákban, a mítoszokról és mesékről nem is beszélve.

Az ilyesmit inkább csak átérezni és megsejteni tudjuk, semmint elemezni és definiálni, hiszen az élet e természetes szimbólumai saját teljességünkről, a többi emberrel és a min-

denséggel való „összekapcsoltságunkról” szólnak, és pusztán intellektuálisan nem megismerhetők. Folytatva a gondolatot, azt is mondhatjuk, hogy mi emberek is csupán valaminek a „szimbólumai” vagyunk, hiszen az egész univerzum energia, és az emberben is ezek az (önmagukban ugyan formátlan, de nagyon is határozott kvalitású) alapvető és mindent átható energiaminták nyilvánulnak meg és nyernek kifejezést.

Freud mindenáron be akarta bizonyítani, hogy az álmokban minden a női vagy a férfi nemi szervek szimbóluma. Fel sem merült benne, hogy talán éppen fordítva van, és valójában a genitáliák a szimbólumai annak a két alapvető archetipikus energiának, amelyet az ősi Kínában jinnek és jangnak neveztek. Vagy ahogyan Jung egyszer állítólag mondta: a pénisz is csak egy fallikus szimbólum. A férfitest felépítése és a férfi nemi szerve maga is hordozza azokat a kvalitásokat, amelyeket a férfiassággal, a maszkulinitással hozunk összefüggésbe (direktség, nyíltság, rámenősség, célirányosság, akarat, erő, kezdeményezés), míg a nőiséghez, a femininhez köthető tulajdonságokat (rejtettség, finomság, érzékenység, lágyág, melegség, passzivitás, befogadás) hasonlóképpen visszahangozza a női test és a nő nemi szervei. Jung munkássága nyomán minden okunk megvan azt feltételezni, hogy az archetípus olyan alapvető energiaszubsztancia, ami megelőzi azt a formát, amely által megnyilvánul. Ahogy a Biblia mondja: *Kezdetben vala az Ige.*

Amikor egymás arcába nézünk, jellemző személyiségjegyeink szimbólumait pillantjuk meg. Nyelvileg ezt úgy fejezzük ki, hogy „határozott” állkapocsról, „tanáros” homlokról, „ragadozó” orrról, „átható” szemekről, „művészi” kezeikről beszélünk, vagyis verbálisan is megjelenítjük azt a tudattalan észlelésünket, hogy a test „szimbolizálja” a személyiséget, és a fizikai formában a másik ember kikristályosodott, letisztult valóságát látjuk. Mindez arról is nagyon sokat elárul, hogy valójában mi áll egy másik ember iránti szexuális vonzalom vagy fizikai viszolygás hátterében.

Ha abból indulunk ki, hogy a konkrét, anyagi valóság elsősorban szimbolikus jellegű, nagyon sajátos világ tárul fel előttünk. Ez a kiindulópontja lényegében minden nagy világvallásnak, és ennek felismeréséből ered a teljes ezoterikus gondolkör is, ez az évszázadokon átnyúló titkos hagyomány, amelyet a Smaragdtábla, az ókori ezoterikus irat így összegzett: „Amint fent, úgy lent.” Szintén ezen az ösvényen halad Jung életműve, noha Jung tudósként rákényszerült arra, hogy nézeteit mindenekelőtt empirikus megfigyelésekre, és ne intuitív víziókra alapozza – de legalábbis megbízható tényállítással igyekezett alátámasztani vízióját.

A psziché egy spirituális princípiumból ered, amely a megértésünk számára éppen annyira hozzáférhetetlen, mint az anyag maga [Jung 1961].

Mindkettő ugyanazon az archetipikus mintán alapul.

A fentiek alapján talán már sejtünk valamit a tudatalatti természetéről. Freud úgy gondolta, hogy a tudattalan lényegében egy hulladékgyűjtő, amelybe az ember megtagadott, szégyellni való, el nem ismert lelki szemete kerül. Szerinte a tudatalatti szinte kizárólag olyan be nem vallott, tiltott vágyakat és tabukat tartalmaz, amelyek elfogadhatatlanok a tudatos ego, illetve a társadalmi környezet számára. Kétségtelen, hogy mindannyiunk tudattalanjában van egy bizonyos mennyiségű lelki hulladék – valószínűleg fordított arányban a tudatos ego büszkén vallott „tisztaságával”. De emellett van benne rengeteg kincs is! Ráadásul a szemét relatív fogalom: a konyhaasztalon nem túl gusztusos, de a kertész jól tudja, hogy trágyadombja nélkül nagyon szegényes kertecskéje volna.

A tudattalan hihetetlen kreatív energia „lefelé” és „felfelé” egyaránt nyitott tárháza, amely nem ér véget az individuum szintjén, hanem összefolyik azzal a nagy kollektív, egyéni sajátságokat már nem mutató óceánnal, amelynek hullámai az

ismeretlen partjait mossák. Nagyon is lehetséges, hogy az archaikus ember ugyanazt hívta Istennek vagy isteneknek, amit ma a pszichológia tudattalannak nevez. Nem csoda, hogy a „tudomány” és a „vallás”, miután évszázadokon át egymást szapulták, mára mintha felismernék, hogy valójában ugyanabba az irányba, ugyanazon rejtély felé tartanak, bármennyire különbözőek legyenek is az eszközeik.

Miután rövid kirándulást tettünk a pszichológia és a spiritualitás határterületére, térjünk vissza az emberi kapcsolatok gyakorlati problémáihoz. Mostanra talán már látjuk, hogy kapcsolati életünk, kapcsolati történéseink nagy része a tudattalan síkján zajlik, hasonlóan minden egyéb életterületünkhöz. Sokkal kevésbé tűnik rejtélyesnek, hogy egy férfi miért egy meghatározott nőtípushoz vonzódik, miért mindig egy adott módon lép be a kapcsolataiba, azok miért vesznek mindig egy bizonyos irányt, és miért kell mindig ugyanazokkal a nehézségekkel megküzdenie, ha megértjük, hogy mindaz, amit vonzásnak és taszításnak nevezünk, valójában nem egyéb, mint az illetőben magában megbúvó, saját tudattalan kvalitásait illető vonzás és taszítás. Senki nem állíthatja, hogy kapcsolataiban nem kap szerepet a kivetítés, hiszen tudattalanunk nagyobb része soha nem válhat tudatossá, így azt kénytelenek vagyunk kivetíteni. Talán még az Istent is csak kivetítjük.

Ki tehát szeretetünk tárgya, és hol található? Kívül vagy belül? Itt is, ott is?